

СТАТІВКА АНАТОЛІЙ МИКОЛАЙОВИЧ,

професор, доктор юридичних наук, професор кафедри земельного та аграрного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, член-кореспондент Національної академії правових наук України, Україна, м. Харків
ORCID 0000-0003-0354-8154

УДК 349.42

Про Концепцію систематизації аграрного законодавства

Проаналізовано особливості аграрного законодавства, досліджено його способи удосконалення та систематизації. Увагу акцентовано на тому, що особливістю аграрного законодавства є відсутність єдиного спеціалізованого нормативно-правового акта кодифікованого характеру. Натомість існує велика кількість нормативно-правових актів, які регулюють різні види аграрних відносин. Для вирішення зазначеної проблеми запропоновано розроблення Концепції державної програми систематизації аграрного законодавства на рівні Міністерства аграрної політики та продовольства України, якою необхідно передбачити етапи систематизації аграрного законодавства, до яких доцільно, на думку автора, віднести: 1) облік аграрного законодавства; 2) інкорпорацію аграрного законодавства; 3) прийняття Закону «Про сільське господарство України»; 4) прийняття єдиного кодифікованого акта, які детально проаналізовані в статті.

Ключові слова: аграрне законодавство, систематизація аграрного законодавства, облік аграрного законодавства, інкорпорація аграрного законодавства, кодифікація аграрного законодавства, Аграрний кодекс.

Вступ. Сільське господарство України як основа аграрного сектору економіки є системоутворюючим у національній економіці, формує засади збереження суверенності держави – продовольчу та у визначених межах економічну, екологічну й енергетичну

безпеку, забезпечує розвиток технологічно пов'язаних галузей національної економіки та формує соціально-економічні основи розвитку сільських територій. Крім стабільного забезпечення населення країни якісним, безпечним, доступним продовольством, сільське

господарство нашої держави спроможне на вагомий внесок у розв'язання світової проблеми голоду.

Подальше входження до світового економічного простору, посилення процесів глобалізації, лібералізації торгівлі потребує адаптації до умов, що постійно змінюються, а відповідно – подальшого удосконалення аграрного законодавства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на зростаючу тенденцію, продуктивність сільського господарства в Україні все ще істотно відстає від інших країн. Сучасні проблеми функціонування сільського господарства значною мірою зумовлені недосконалістю правового регулювання аграрних відносин. У цьому аспекті актуальності набуває дослідження способів удосконалення та систематизації аграрного законодавства.

Правовими питаннями удосконалення аграрного законодавства займалися такі науковці, як Н. О. Багай, М. Я. Ващишин, В. М. Єрмоленко, Т. О. Коваленко, В. В. Носік, В. І. Семчик, Н. І. Титова, В. Ю. Уркевич, В. З. Янчук та ін.

Мета і завдання дослідження. Метою цієї публікації є з'ясування особливостей аграрного законодавства, дослідження способів його систематизації та розроблення концепції кодифікації аграрного законодавства.

Виклад основного матеріалу дослідження й отриманих результатів. Аграрне право як самостійна галузь права має свої джерела (форми), які є важливими критеріями формування галузі права. Аграрне законодавство – це комплексна галузь законодавства,

сукупність нормативно-правових актів (законодавчих, підзаконних, локальних), норми яких спрямовані на регулювання аграрних відносин, тобто комплексу відносин, що виникають при виробництві сільськогосподарської продукції, її переробленні та реалізації, а також наданні різноманітних послуг у сфері сільськогосподарської діяльності.

Структура аграрного законодавства зумовлена системою аграрного права України, основними напрямками аграрної політики й потребами реформування аграрних відносин, внутрішньою організацією впорядкованих комплексних нормативно-правових актів, присвячених регулюванню цих відносин, яка виражається в їх єдності та погодженості, а також у розподілі за підгалузями, інститутами та іншими групами аграрного законодавства [1, с. 54].

Однією з особливостей аграрного законодавства є відсутність єдиного спеціалізованого нормативно-правового акта кодифікованого характеру. Натомість існує велика кількість нормативно-правових актів, які регулюють різні види аграрних відносин, зокрема щодо: 1) загальних засад здійснення аграрного виробництва та розвитку соціальної сфери села (Закон України від 17 жовтня 1990 р. «Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві» (в редакції від 15 травня 1992 р.); 2) державно-правового регулювання сільського господарства (Закон України від 18 січня 2001 р. «Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001–2004 ро-

ків»; Закон України від 24 червня 2004 р. «Про державну підтримку сільського господарства України» (в редакції від 5 квітня 2015 р.); Закон України від 18 жовтня 2005 р. «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року»; 3) правового становища сільськогосподарських товаровиробників (Закон України від 17 липня 1997 р. «Про сільськогосподарську кооперацію» (в редакції від 20 листопада 2012 р.); Закон України від 15 травня 2003 р. «Про особисте селянське господарство»; Закон України від 19 червня 2003 р. «Про фермерське господарство»; Закон України від 14 лютого 1992 р. «Про колективне сільськогосподарське підприємство»); 4) напрямів виробничо-господарської діяльності (Закон України від 15 грудня 1993 р. «Про племінну справу у тваринництві»; Закон України від 22 лютого 2000 р. «Про бджільництво»; Закон України від 4 липня 2002 р. «Про зерно та ринок зерна в Україні»; Закон України від 26 грудня 2002 р. «Про насіння і садивний матеріал»; Закон України від 6 лютого 2003 р. «Про рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію з них»; Закон України від 24 червня 2004 р. «Про молоко та молочні продукти»; Закон України від 18 вересня 2012 р. «Про аквакультуру» та ін.).

Така ситуація обумовлює потребу в систематизації аграрного законодавства. Адже, як доречно зазначає професор В. М. Єрмоленко, необхідність удосконалення будь-якого галузевого законодавства (включаючи аграрне) перманентно виникає за умов існування таких об'єктивних чинників: а) надмірної кількості нормативно-

правових актів; б) невідповідності нормативних приписів змісту суспільних відносин, які вони покликані врегулювати; в) суперечності нормативних приписів, спрямованих на врегулювання одних і тих же суспільних відносин; г) низької якості нормативно-правових актів законодавства [2, с. 44].

Безумовно, потреба в систематизації аграрного законодавства ні в кого не викликає сумніву, оскільки першим завданням систематизації нормативно-правових актів є забезпечення уніфікації національного законодавства – його приведення до єдиної системи шляхом усунення розбіжностей і надання одноманітності правовому регулюванню подібних або близьких видів суспільних відносин. Друге – не менш важливе – завдання систематизації впливає з того, що сучасна цивілізована держава гарантує кожній людині право знати свої права і обов'язки. Систематизація є насамперед ефективним засобом реалізації цього права шляхом забезпечення вільного і оперативного доступу громадян до всього масиву національного законодавства [3, с. 313].

Аграрне законодавство на сьогодні перебуває на стадії постійного оновлення, що пов'язано з виникненням нових правових інститутів, прийняттям правових норм, спрямованих на адаптацію аграрного законодавства до законодавства ЄС та права СОТ. Однак така ситуація не виключає, а навіть, навпаки, потребує систематизації нормативно-правових актів в аграрній сфері.

Очевидно, що кінцевим етапом систематизації аграрного законодавства повинно бути прийняття єдиного кодифікованого акта. Проте з метою

проведення цієї діяльності найбільш ефективно, доцільним є розроблення Концепції державної програми систематизації аграрного законодавства на рівні Міністерства аграрної політики та продовольства України, якою необхідно передбачити: визначення проблеми, на розв'язання якої спрямована Концепція; аналіз причин виникнення проблеми та обґрунтування необхідності її розв'язання; мету і строки реалізації Концепції; шляхи і способи розв'язання проблем; очікувані результати; обсяг фінансових, матеріально-технічних і трудових ресурсів, необхідних для реалізації Концепції. Крім того, у розділі «Шляхи і способи розв'язання проблем» доцільно закріпити етапи систематизації аграрного законодавства, до яких необхідно віднести: 1) облік аграрного законодавства; 2) інкорпорацію аграрного законодавства; 3) прийняття Закону «Про сільське господарство України»; 4) прийняття єдиного кодифікованого акта.

Облік аграрного законодавства – це початковий етап систематизації. Облік нормативно-правових актів – це діяльність зі збирання, фіксування в логічній послідовності та зберігання нормативно-правових актів, підтримання їх у контрольному (актуальному) стані з урахуванням усіх змін та доповнень, а також зі створення спеціальних систем їх нагромадження і пошуку [3, с. 315].

Враховуючи той факт, що за різними підрахунками аграрне законодавство нараховує понад 20 тисяч нормативних актів, їх облік та відстеження актуальності має надзвичайно важливе значення для правотворчої та право-

застосовної діяльності. З огляду на це потрібне проведення обліку аграрного законодавства на офіційному рівні.

Так, на сьогодні спеціальним офіційним видом обліку, що здійснюється уповноваженими органами державної влади, є створення державних реєстрів нормативно-правових актів. Відповідно до Указу Президента України від 27 червня 1996 р. №468/96 єдиний державний реєстр нормативних актів запроваджено з метою забезпечення в Україні єдиних принципів ідентифікації нормативних актів, державного обліку, створення фонду цих актів і підтримання їх у контрольному стані, доступності та гласності правової інформації.

Єдиний державний реєстр нормативних актів – це автоматизована система збирання, накопичення та опрацювання актів законодавства. До Державного реєстру включаються чинні, опубліковані та неопубліковані, у тому числі з обмежувальними грифами, закони України, постанови Верховної Ради України, укази і розпорядження Президента України, декрети, постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України, нормативні акти міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, зареєстровані в Міністерстві юстиції України, нормативні акти Національного банку України, міжнародні договори України.

Із метою належного обліку нормативно-правових актів, які регулюють аграрні відносини, доцільним є створення Державного реєстру аграрного законодавства, ведення якого необхідно покласти на Міністерство аграрної політики та продовольства

України як головного органу в системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну аграрну політику. У процесі обліку буде виявлено весь масив аграрного законодавства України, який сформує вихідний матеріал для подальших кроків систематизації. Важливо побудувати облік таким чином, щоб серед усього масиву нормативного матеріалу можна було виділити нормативні приписи, які регулюють виключно аграрні відносини, і нормативні приписи, які регулюють інші відносини в аграрному секторі. При цьому важливо передбачити усунення колізій і неузгодженостей між законами в аграрній сфері, а також із Цивільним кодексом України та Господарським кодексом України [4].

Наступним етапом систематизації аграрного законодавства має стати офіційна *інкорпорація*, тобто упорядкування нормативно-правових актів без зміни їхнього змісту шляхом їх зведення в єдині друковані видання за хронологією та/або предметом регулювання. У разі інкорпорації аграрного законодавства її доцільно проводити за предметом регулювання.

Прикладом офіційної інкорпорації є багатотомне видання – офіційний збірник «Систематичне зібрання чинного законодавства України», яке видається Міністерством юстиції на виконання указів Президента України від 22 січня 1996 р. № 73 «Про видання збірників актів законодавства України» та від 27 червня 1996 р. № 472 «Питання оновлення збірників актів законодавства України».

«Систематичне зібрання чинного законодавства України» – єдине в державі офіційне видання такого формату. У Зібранні публікуються чинні акти Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, Конституційного Суду України, а також Національного банку України, міністерств, інших центральних органів виконавчої влади України, що зареєстровані в Міністерстві юстиції, а також нормативно-правові акти, які видані з часу прийняття Верховною Радою Української РСР Декларації про державний суверенітет України (16 липня 1990 р.). Із січня 2003 р. по вересень 2010 р. видано 95 томів «Систематичного зібрання чинного законодавства України» [5].

При цьому звертає на себе увагу той факт, що у названому виданні нормативно-правові акти систематизовано згідно з Класифікатором за предметною ознакою. Проте акти аграрного законодавства відсутні. Однак відповідно до Класифікатора галузей законодавства України, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 2 червня 2004 р. № 43/5, який було прийнято для ведення Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів, інших електронних баз даних правової інформації та для формування зібрань чинного законодавства України, затверджено розділ «Сільське господарство та агропромисловий комплекс».

Таким чином, необхідними є підготовка та випуск за участю Міністерства юстиції, Міністерства аграрної політики та продовольства нормативного

збірника «Сільське господарство та агропромисловий комплекс» як у твердих теках з роз'ємними замками, з метою підтримання текстів актів у контрольному стані шляхом заміни (вставки) аркушів, так і на електронних носіях. Ці офіційні видання стануть основою для проведення подальшої систематизації аграрного законодавства.

Наступним етапом систематизації аграрного законодавства повинно стати *прийняття базового закону у сфері сільського господарства*. При цьому доцільно зазначити, що прийняття такого закону зумовлюється не лише потребою регламентування аграрних відносин, а й прикладами існування законів про функціонування інших галузей національної економіки, зокрема, Закону України від 18 листопада 2003 р. «Про телекомунікації», Закону України від 16 жовтня 1997 р. «Про електроенергетику», Закону України від 15 травня 1996 р. «Про трубопровідний транспорт», Закону України від 4 липня 1996 р. «Про залізничний транспорт» та ін.

Крім того, відповідно до наказу Міністерства аграрної політики та продовольства України «Про створення робочих груп з розробки законопроектів» від 13 травня 2011 р. № 177 було передбачено створення робочих груп із розроблення проектів нормативно-правових актів щодо сільського господарства та земельної реформи, серед яких була створена робоча група з розроблення Закону України «Про сільське господарство України». Проект зазначеного Закону було оприлюднено на офіційному сайті Міністерства аграрної політики та продовольства,

а 24 квітня 2012 р. на базі Міністерства відбулося Всеукраїнське зібрання вчених економістів-аграріїв у формі засідання Науково-експертної ради Мінагрополітики України. У ході заходу обговорювалось положення проекту Закону України «Про сільське господарство». За результатами обговорення було прийнято рішення активізувати співпрацю Мінагрополітики України з провідними профільними науковими установами та аграрними вищими навчальними закладами щодо підготовки конкретних пропозицій до проекту Закону України «Про сільське господарство» [6]. Проте подальших дій із впровадження законопроекту так і не відбувалось.

Однак у науковій юридичній літературі неодноразово висловлювались пропозиції щодо необхідності прийняття Закону України «Про сільське господарство України» та пропонувався проект названого Закону [7; 8], який передбачає комплексне регулювання аграрних відносин. Законопроект містить основні визначення, такі як «аграрні відносини», «сільське господарство», «сільськогосподарська продукція», «сільськогосподарський товаровиробник», «сільськогосподарське підприємство», а також передбачає особливості державно-правового регулювання сільського господарства, статусу аграрних товаровиробників, формування майнової бази аграрного господарювання, особливості використання земель та інших природних ресурсів при здійсненні сільськогосподарської діяльності, регламентує здійснення виробничо-господарської діяльності аграрних товаровиробни-

ків та її окремих видів, особливості оподаткування сільськогосподарських товаровиробників та страхування ризиків сільськогосподарського виробництва, безпечність та якість харчових продуктів і сільськогосподарської сировини, особливості регулювання трудових відносин у сільськогосподарських підприємствах, договірних відносин аграрних товаровиробників, забезпечення сталого розвитку аграрного виробництва і сільських територій та відповідальність за порушення норм закону тощо [9, с. 141].

Прийняття Закону «Про сільське господарство України» стане базовою основою для кодифікації аграрного законодавства. Порівняно з іншими видами систематизації законодавства, як-то: інкорпорація й консолідація, кодифікація спрямована на заміну змісту юридичних норм, що містяться в нормативно-правових актах. Вона має за мету не тільки об'єднання нормативного матеріалу в єдиний правовий акт (консолідацію), або ж розміщення його в тому чи іншому порядку для позбавлення значної кількості нормативних актів, їх множинності (інкорпорацію), а й скасування норм, які з тих чи інших причин не виправдали себе чи застаріли, тобто норм, предметом регулювання яких є суспільні відносини, яких уже не існує або які потребують регламентування відповідно до нових економічних, культурних та інших потреб. Крім того, при проведенні кодифікації усуваються всі прогалини в законодавстві, суперечності між нормами нормативно-правових актів та ін. Інакше кажучи, при проведенні такої систематизації законодавства здійсню-

ється як внутрішня переробка нормативних актів і правових документів, так і зовнішня, що у свою чергу дозволяє законодавцеві підготувати новий єдиний кодифікований документ [10, с. 218].

Серед представників науки аграрного права немає єдиної позиції щодо форми кодифікованого акта. Проте найпоширенішими є пропозиції щодо прийняття Основ аграрного законодавства (Н. І. Титова, Н. О. Багай, М. Я. Ващишин та ін.) та Аграрного кодексу України (В. З. Янчук, В. І. Семчик, В. В. Носік, В. Ю. Уркевич, В. М. Єрмоленко, А. М. Статівка та ін.).

Так, професор Н. І. Титова наголошує на доцільності прийняття Основ аграрного законодавства України як базового нормативно-правового акта, який закріпив би принципи земельного та аграрного устрою, загальні особливості сільськогосподарського землекористання та сільськогосподарської праці в усіх організаційно-правових структурах аграрно-промислового комплексу України, основні засади державної підтримки та захисту селян, вихідні положення щодо зовнішніх економічних і фінансових зв'язків суб'єктів аграрної діяльності [11, с. 271–272].

При цьому аргументами на користь Основ аграрного законодавства, на думку Н. О. Багай, є такі: 1) такий акт буде відігравати роль фундаменту, основи для подальшої правотворчої діяльності у цій сфері, закріпивши стратегічні цілі, напрями та принципи регулювання відповідної групи суспільних відносин; 2) Основи законо-

давства забезпечуватимуть еволюційне (поступове) оновлення аграрного законодавства, що дуже важливо у період трансформації аграрних відносин; 3) Основи законодавства у певній галузі, в період динамічного розвитку законодавства, змін у відповідній сфері суспільних відносин є більш прийнятним, аніж Кодекс, адже допускає певну гнучкість, динамічність законодавчих приписів, робить можливим реагування законодавця на потреби практики регулювання суспільних відносин шляхом внесення змін чи доповнень до законів та підзаконних нормативно-правових актів, які діють поряд з Основами; 4) розробка Основ аграрного законодавства є виправданою також з урахуванням належності аграрного законодавства України до комплексних галузей законодавства, адже норми, які будуть вміщені в такому акті, повинні забезпечити регулювання величезного комплексу різних за змістом та юридичною природою аграрних відносин. Охопити всю різноманітність цих відносин у межах єдиного Кодексу буде досить складно [12, с. 125].

Проте більшість науковців підтримують позицію прийняття Аграрного кодексу, мотивуючи це тим, що для України, яка є унітарною державою, прийняття таких кодифікованих нормативно-правових актів, як Основи законодавства, у певній галузі суспільних відносин не є характерним. Потреба у прийнятті Основ законодавства у певній галузі в Україні відсутня, оскільки нормативно-правові акти, що ухвалюються центральними органами влади, поширюють свою дію на

всю територію країни і встановлюють однакові для всіх (чи певних видів) суб'єктів правила поведінки [13, с. 60].

Крім того, не пропонуючи структури майбутнього Аграрного кодексу, окремі дослідники висловили думку, відповідно до якої перевагами кодифікованого акта аграрного законодавства України, розробленого у формі кодексу, порівняно з Основами законодавства є: повне, всебічне, докладне та безпосереднє регулювання аграрних суспільних відносин, що включає необхідність деталізації його положень в інших законодавчих актах; широка сфера застосування його приписів у рамках галузі аграрного права (з огляду на об'єднання норм усіх основних її інститутів); зведення до мінімуму кількості аграрних нормативно-правових актів, приведення структури аграрного законодавства в цілісну логічну систему, що дасть змогу суттєво спростити правозастосування аграрно-правових приписів та їх праворозуміння [14, с. 97].

Разом з тим професор В. М. Єрмоленко зазначає, що одного висновку про доцільність чи необхідність кодифікації явно замало. Це складний, неординарний процес, який потребує передусім детального вивчення сучасного стану функціонування системи аграрних відносин, а також визначення пріоритетних напрямів їх розвитку з метою розробки ефективної економічної моделі сільськогосподарського виробництва, що неможливо здійснити без активної участі представників технологічних та економічних сфер аграрної науки. І лише після створення такої концептуальної моделі настане

час фахівців юридичного профілю, за якими залишається функції: 1) аналізу існуючого масиву чинного аграрного законодавства на їх відповідність створеній моделі аграрних відносин; 2) розробки оптимальної структури Аграрного кодексу; 3) належного техніко-юридичного забезпечення процесу поєднання правової оболонки і економіко-технологічної основи системи аграрних відносин [2, с. 46].

Варто акцентувати увагу на тому, що кодекс – це не лише систематизація та компіляція формальних джерел права, а дещо більше. Не просто сума актів, а їх сукупність, наділена синергетичним ефектом. Кодифікація може бути дійсно вищою формою систематизації, якщо вона охоплює не тільки галузеві норми і правоположення, а й конституційні засади відповідної галузі права. Слушною є думка професора В. К. Мамутова, що створення та оновлення базового для галузі «науково-державного» кодексу в такій формі, яку можна назвати «великою» кодифікацією, мають бути одним з основних завдань усіх галузевих юридичних наук [15, с. 28, 29].

При цьому необхідно зазначити, що при розробленні кодифікованого акта аграрного законодавства важливе значення має дотримання правил юридичної техніки, зокрема, розроблення чіткої юридичної термінології, оскільки юридичний термін являє собою основну одиницю юридичного тексту, надає слово або словосполучення, яке виступає узагальненим найменуванням певного правового поняття або поняття, яке не є правовим, але в результаті функціонування у сфері юри-

спруденції набуває специфічних змістових відтінків, уводиться емоційною нейтральністю та відносною стійкістю [16, с. 125].

Науковцями аграрного права висувались пропозиції щодо змісту Аграрного кодексу [13, с. 63–64; 17, с. 60–62]. Проте запропоновані структури на сьогодні уже не є актуальними, оскільки не відображають повною мірою сутності правового регулювання аграрних відносин. Зокрема, мова йде про необхідність включення до кодифікованого акта нових положень щодо адаптації аграрного законодавства до законодавства ЄС та права СОТ; публічно-приватного партнерства у сільському господарстві; інноваційно-інвестиційного розвитку сільського господарства; сталого розвитку сільського господарства; диверсифікації сільських територій; екологізації аграрного виробництва; органічного сільськогосподарського виробництва; правових засад використання ГМО при виробництві сільськогосподарської продукції та ін.

Крім того, за умов існування великої кількості правових норм абстрактного характеру, які поширюються на невизначене коло суб'єктів, а також колізій і суперечностей, при розробленні кодифікованого акта аграрного законодавства, значна увага повинна приділятися конкретизації правових норм із метою усунення прогалин аграрного законодавства, його ефективній реалізації та удосконалення.

Висновки. Таким чином, актуальність теми систематизації аграрного законодавства ні в кого не викликає сумніву, а дискусія щодо форми ко-

дифікаційного акта серед науковців-аграрників і на сьогодні залишається відкритою.

Підсумовуючи вищевикладене, необхідно зазначити, що кодифікація аграрного законодавства не повинна проводитись спонтанно. Це спільна копітка праця органів державної влади, науковців, громадськості та інших зацікавлених суб'єктів, яка повинна проводитися за умов дотримання вимог юридичної техніки. Кодифікацію аграрного законодавства доцільно розпочати з розроблення та прийняття Концепції державної програми систематизації аграрного законодавства на рівні Міністерства аграрної політики та продовольства України, яка повинна передбачати етапи проведення сис-

тематизації аграрного законодавства, а саме: 1) облік аграрного законодавства; 2) інкорпорація аграрного законодавства; 3) прийняття Закону «Про сільське господарство»; 4) розроблення та прийняття кодифікованого акта аграрного законодавства. Такий концептуальний підхід до проведення кодифікації аграрного законодавства сприятиме його удосконаленню та систематизації на належному рівні.

Разом з тим, уявляється, що на сьогодні прийняття Аграрного кодексу буде передчасним, оскільки незавершеною залишається земельна реформа (відсутній повноцінний ринок земель), результати якої впливатимуть на подальшу реструктуризацію аграрного виробництва.

Список використаних джерел

1. Багай Н. О. Структура аграрного законодавства України: проблеми розвитку. *Стан та перспективи розвитку аграрного права*: матеріали Міжнар. наук-теорет. конф., присвяченої 80-річчю д-ра юрид. наук, проф., акад. АПРН України В. З. Янчука (м. Київ, 26–27 трав. 2005 р.). Київ: Магістр – XXI сторіччя, 2005. С. 54–60.
2. Єрмоленко В. М. Об'єктивні передумови і напрями удосконалення сучасного аграрного законодавства. *Досвід і проблеми вдосконалення екологічного законодавства*: міжнар. круглий стіл, присвяч. 15-річчю початку підготовки фахівців у галузі правознавства в НГУ (м. Дніпропетровськ, 14 груд. 2012 р.). Дніпропетровськ, 2012. С. 44–49.
3. Загальна теорія держави і права: підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / за ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. Харків: Право, 2009. 584 с.
4. Салко А. В. Аграрное законодательство Украины: к вопросу отраслевой систематизации. URL: https://lomonosov-msu.ru/archive/Lomonosov_2007/25/sasha_sov@mail.ru.pdf (дата звернення 16.06.2017).
5. Реалізація Міністерством юстиції конституційного права громадян України на доступ до правової інформації: офіц. сайт М-ва юстиції України. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_32135 (дата звернення 16.06.2017).
6. Звіт щодо обговорення проекту Закону України «Про сільське господарство: офіц. сайт М-ва аграрної політики та продовольства України. URL: <http://minagro.gov.ua/node/164> (дата звернення 16.06.2017).
7. Статівка А. М. Про аграрне законодавство і проблеми його вдосконалення в сучасних умовах. *Підприємство, госп-во і право*. 2001. № 7. С. 5–10.
8. Статівка А., Уркевич В. Про проект закону України «Про сільське господарство України». *Підприємство, госп-во і право*. 2011. № 8. С. 104–110.
9. Правове регулювання екологічних, аграрних та земельних відносин в Україні: сучасний стан і напрями вдосконалення: монографія / за ред.: А. П. Гетьмана та В. Ю. Уркевича. Харків: Право, 2012. 448 с.

10. Гетьман Є. А. Кодифікація як засіб удосконалення системи законодавства *Проблеми законності*. 2008. Вип. 93. С. 215–219.
11. Землі сільськогосподарського призначення: права громадян України: наук.-навч. посіб. / за ред. Н. І. Титової. Львів: ПАІС, 2005. 368 с.
12. Багай Н. О. Кодифікація аграрного законодавства України: окремі питання. *Наук. вісн. Міжнар. гуманіт. ун-ту. Юриспруденція*. 2013. Вип. 6-1(2). С. 124–126.
13. Актуальні питання аграрного права України: теорія і практика: монографія / за ред. А. М. Статівки. Харків: ФІНН, 2010. 234 с.
14. Брінцов А. І. Форми кодифікованого акта аграрного законодавства України. *Правові проблеми державно-приватного партнерства в умовах євроінтеграції*: зб. матеріалів Міжнар. Конгресу, присвяч. 20-річчю Нац. ун-ту «Одес. юрид. акад.» (м. Одеса, 2–4 черв. 2017 р.). Одеса: Юрид. літ., 2017. С. 95–98.
15. Мамутов В. К. Кодифікація: сб. науч. тр. Киев: Юринком Интер, 2011. 248 с.
16. Любченко М. І. Юридична термінологія: поняття, особливості, види: монографія. Харків: ТОВ «Вид-во права людини», 2015. 280 с.
17. Аграрне право України: підручник / за ред. В. З. Янчука. 2-ге вид., переробл. та допов. Київ: Юрінком Интер, 2000. 720 с.

References

1. Bahai N. O. (2005). Struktura ahrarnoho zakonodavstva Ukrainy: problemy rozvytku. *Stan ta perspektyvy rozvytku ahrarnoho prava: proceedings of the Scientific and Practical Conference*. Kyiv: Mahistr — XXI storichchia, 54-60 [in Ukrainian].
2. Yermolenko V. M. (2012). Obiektivni peredumovy i napriamy udoskonalennia suchasnoho ahrarnoho zakonodavstva. *Dosvid i problemy vdoskonalennia ekolohichnoho zakonodavstva: proceedings of the Scientific and Practical Conference*. Dnipropetrovsk, 44-49 [in Ukrainian].
3. Zahalna teoriia derzhavy i prava: pidruchnyk dlia studentiv yurydychnykh vyshchykh navchalnykh zakladiv / M. V. Tsvik, O. V. Petryshyn (Eds.) (2009). Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
4. Salko A. V. Agrarnoe zakonodatel'stvo Ukrainy: k voprosu otraslevoj sistematizatsii. URL: https://lomonosov-msu.ru/archive/Lomonosov_2007/25/sasha_sov@mail.ru.pdf [in Russian].
5. Realizatsiia Ministerstvom yustytisii konstytutsiinoho prava hromadian Ukrainy na dostup do pravovoi informatsii. Ofitsiinyi sait Ministerstva yustytisii Ukrainy URL: https://minjust.gov.ua/m/str_32135 [in Ukrainian].
6. Zvit shchodo obhovorennia proektu Zakonu Ukrainy «Pro silske hospodarstvo. Ofitsiinyi sait Ministerstva ahrarnoi polityky ta prodovolstva Ukrainy. URL: <http://minagro.gov.ua/node/164>.
7. Stativka A. M. (2001) Pro ahrarne zakonodavstvo i problemy yoho vdoskonalennia v suchasnykh umovakh. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo - Business, Economy and Law*, 7, 5-10 [in Ukrainian].
8. Stativka A., Urkevych V. (2011) Pro proekt zakonu Ukrainy «Pro silske hospodarstvo Ukrainy» *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo - Business, Economy and Law*, 8, 104-110 [in Ukrainian].
9. Pravove rehuliuвання ekolohichnykh, ahrarnykh ta zemelnykh vidnosyn v Ukraini: suchasnyi stan i napriamy vdoskonalennia: monohrafiia. A. P. Hetman, V. Iu. Urkevych (Eds.). (2012) Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
10. Hetman Ie. A. (2008). Kodyfikatsiia yak zasib udoskonalennia systemy zakonodavstva. *Problemy zakonnosti - Problems of Legality*, issue 93, 215–219 [in Ukrainian].
11. Zemli silskohospodarskoho pryznachennia: prava hromadian Ukrainy: nauk.-navch. posib. N. I. Tytova (Ed.). (2012). Lviv: PAIS [in Ukrainian].
12. Bahai N. O. (2013). Kodyfikatsiia ahrarnoho zakonodavstva Ukrainy: окремі питання. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu - Scientific Journal of International Humanitarian University*, issue 6-1(2), 124-126 [in Ukrainian].
13. Aktualni pytannia ahrarnoho prava Ukrainy: teoriia i praktyka: monohrafiia. A. M. Stativka (Ed.). (2010). Kharkiv: Vyd-vo «FINN» [in Ukrainian].

14. Brintsov A. I. (2017) Formy kodyfikovanoho akta aharnoho zakonodavstva Ukrainy. *Pravovi problemy derzhavno-pryvatnoho partnerstva v umovakh yevrointehratsii*: proceedings of the Scientific and Practical Conference. Odesa: Yurydychna literatura, 95-98 [in Ukrainian].
15. Mamutov V. K. (2011). Kodifikacija: sbornik nauchnyh trudov. Kiev: Jurinkom Inter [in Russian].
16. Liubchenko M. I. (2015) Yurydychna terminolohiia: poniattia, osoblyvosti, vydy: monohrafiia. Kharkiv: TOV «Vydavnytstvo prava liudynu» [in Ukrainian].
17. Ahrame pravo Ukrainy: pidruchnyk 2-he vyd., pererobl. ta dopov. V. Z. Yanchuk (Ed.). (2000). Kyiv: Yurinkom Inter [in Ukrainian].

Стативка А. Н., профессор, доктор юридических наук, профессор кафедры земельного и аграрного права Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого, член-корреспондент Национальной академии правовых наук Украины, Украина, г. Харьков

О Концепции систематизации аграрного законодательства

В статье проанализированы особенности аграрного законодательства, исследованы способы его усовершенствования и систематизации. Акцентируется внимание на том, что особенностью аграрного законодательства является отсутствие единого специализированного нормативно-правового акта кодифицированного характера. Вместе с тем существует большое количество нормативно-правовых актов, регулирующих различные виды аграрных отношений. Для решения указанной проблемы предлагается разработка Концепции государственной программы систематизации аграрного законодательства на уровне Министерства аграрной политики и продовольствия Украины, которой необходимо предусмотреть этапы систематизации аграрного законодательства, к которым целесообразно, по мнению автора, отнести: 1) учет аграрного законодательства; 2) инкорпорацию аграрного законодательства; 3) принятие Закона «О сельском хозяйстве Украины»; 4) принятие единого кодифицированного акта, которые детально проанализированы в статье.

Ключевые слова: аграрное законодательство, систематизация аграрного законодательства, учет аграрного законодательства, инкорпорация аграрного законодательства, кодификация аграрного законодательства, Аграрный кодекс.

Stativka A., professor, doctor of legal sciences, professor of Department of Land and Agrarian Law of Yaroslav Mudryi National Law University, corresponding member of the National academy of Legal Sciences of Ukraine, Ukraine, Kharkiv

About the Concept of Systematization of Agrarian Legislation

In the article the author analyzes peculiarities of agrarian legislation, investigates its ways of improvement and systematization. The attention is paid to the fact that the peculiarity of agrarian legislation is the absence of a single specialized normative legal act of a codified nature. The author states that this situation necessitates the systematization of agrarian legislation. The concept of codification of agrarian legislation for the solution of this problem is proposed.

The author notes that the final stage of systematization of agricultural legislation should be the adoption of a single codified act. In order to carry out this activity, the most effective pro-

posal is to develop the Concept of the State Program for the systematization of agrarian legislation by the Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine, which should provide for the stages of the systematization of agrarian legislation, which should be considered as: 1) accounting of agrarian legislation; 2) incorporation of agrarian legislation; 3) adoption of the Law "About Agriculture of Ukraine; 4) adoption of a single codified act, which is analyzed in detail by the author.

As concluded, the codification of agrarian legislation should not be spontaneous. According to the author, the application of such a conceptual approach to the codification of agrarian legislation will promote its improvement and systematization at the appropriate level.

Key words: agrarian legislation; systematization of agrarian legislation; accounting of agrarian legislation; incorporation of agrarian legislation; codification of agrarian legislation; The Agrarian Code.